

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету міжнародних відносин і права

Юрій МУДРИК

02 вересня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Філософія права
Назва

Галузь знань - 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Освітньо-професійна програма - Право

Обсяг дисципліни – 5 кредитів ЄКТС,

Шифр дисципліни – ОЗП.02

Мова навчання – українська

Статус дисципліни: обов'язкова (цикл загальної підготовки)

Факультет – міжнародних відносин і права

Кафедра – права

Форма навчання	Курс	Семестр	Обсяг дисципліни Кредити ЄКТС	Кількість годин							Форма семестрового контролю			
				Аудиторні заняття							Курсовий проєкт	Курсова робота	Залік	Іспит
				Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семінарські заняття	Самостійна робота, у т.ч. ІРС					
Д	1	1	5	60	30			30	90			+		

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Програму підготував

О. Пунда

д.ю.н., професор Олександр ПУНДА

Схвалена на засіданні кафедри Права

Протокол від 30 серпня 2024 № 1. Зав. кафедри

Микола Вавринчук
Підпис

Микола ВАВРИНЧУК
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Робоча програма розглянута та схвалена вченою радою факультету міжнародних відносин і права

Голова вченої ради факультету

Юрій Мудрик
Підпис

Юрій МУДРИК
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Хмельницький 2024

2. Лист погодження

Посада	Назва факультету	Підпис	Ім'я, ПРІЗВИЩЕ
Гарант ОП Право	Міжнародних відносин і права		Тетяна ТАРАСЕВИЧ
Декан	Міжнародних відносин і права		Юрій МУДРИК

3. Пояснювальна записка

Навчальна дисципліна «Філософія права» є однією із основних загальних дисциплін для вивчення загальних правових понять, які використовуються при формуванні професійних якостей правників. Філософія права як навчальна дисципліна має забезпечити дидактичні завдання : передачу здобувачу, слухачу певної суми знань, вироблення навиків і вмінь працювати із правовою інформацією, адекватно оцінювати правові факти і явища, робити правильний прогноз їх розвитку та впливу на соціальну дійсність та навпаки – оцінювати і визначати вплив соціальної дійсності на правове регулювання, правотворчість, правозастосовчу діяльність тощо. В процесі викладання права має бути вирішено низку гносеологічних завдань. Здобувач повинні зрозуміти суть та ідею права, його роль, у формуванні свободи та світогляду особи, доктрини, парадигми та істини в праві, світогляді, методологічні та теоретичні основи правотворчої, правозастосовчої та правоохоронної діяльності.

Вихідна дисципліна

Відповідно до **Стандарту вищої освіти** із спеціальності 081 Право та освітньої програми дисципліна має забезпечити:

- **компетентності**. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності. Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні. Здатність утверджувати етичні стандарти правничої діяльності, стандарти професійної незалежності та відповідальності правника.

- **програмні результати навчання**. Здатність оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання. Співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами. Дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання.

Мета дисципліни «Філософія права» формування умінь, компетентностей правознавців у сфері становлення і розвитку філософії права як науки та розширення їх орієнтаційних можливостей в сучасній правовій реальності; оволодіння уміньми поєднання філософського та правового підходів щодо розуміння актуальних проблем правової сучасності.

Предмет дисципліни. Правова характеристика комерційних відносин, базове комерційне законодавство для практичних навичок застосування правових норм у здійсненні комерційної діяльності суб'єктами господарювання.

Завдання дисципліни. Завданням дисципліни є оволодіння здобувачами основними теоретико-правовими ідеями і поглядами, що склалися у сучасній теорії та філософії права; оволодіння основними теоретико-філософсько-правовими поняттями і категоріями, що відіграють основоположну роль у системі юридичних знань.

Результати навчання. Здобувач, який успішно завершив вивчення дисципліни, повинен: вміти використовувати філософсько-правовий аналіз у практичній діяльності, орієнтуватись у філософсько-світоглядних, онтологічних, антропологічних, аксіологічних тощо підставах походження, сутності й цивілізаційного призначення права, на основі філософсько-правових знань прогнозувати розвиток суспільно-політичних змін, правосвідомості та правового життя в Україні й світі; набути здатність і готовність розв'язувати комплексні завдання і проблеми у галузі правоохоронної діяльності, охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку під час практичної роботи, або в процесі навчання, що передбачають застосування теорій та методів правозастосовної діяльності, системного аналізу та планування операцій, прогнозування, оптимізації та прийняття рішень і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог; застосувати принципи і настанови філософії права до аналізу та розв'язання конкретних юридичних проблем.

4. Структура залікових кредитів дисципліни

Назва розділу (теми)	Кількість годин, відведених на:		
	лекції	практичні / семінари	самостійну роботу
Тема 1. Філософія права: предмет, структура, функції.	4	4	12
Тема 2. Становлення філософії права як науки. Генеза української філософсько-правової думки	6	6	13
Тема 3. Онтологія права. Правова реальність та форми її буття	4	4	12
Тема 4. Правова антропологія: гуманістична природа права	4	4	12
Тема 5. Аксиологія права. Право як цінність, найвищі цінності права	4	4	12
Тема 6. Філософія злочину і покарання	4	4	12
Тема 7. Правова свідомість та правова культура. Основні філософсько-правові проблеми сучасності	4	4	17
Разом за семестр	30	30	90

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст лекційного курсу

Номер Лекції	Перелік тем лекцій, їх анотації	Кількість Годин
1	<p>Тема: Філософія права: предмет, структура, функції. Філософія права як самостійна наука. Філософія права як складова юриспруденції у концепції Г.Гуго., Гегеля. Проблема сутності права. Типології праворозуміння. Легістський позитивізм і неопозитивізм. Лібертарно-юридичний тип праворозуміння.</p> <p><i>Література</i> [1. С. 7-39; 2. С. 10-21; 3. С. 7-20;]</p>	4
2	<p>Тема: Становлення філософії права як науки. Генеза української філософсько-правової думки.</p> <p>Філософсько-правова думка Нового часу. Теорії природного права Гуго Гроція, Т.Гоббса, Дж.Локка. Ш.Монтескє “Про дух законів”. Теорія суспільного договору Ж.-Ж.Руссо. Ліберальна теорія правової держави І.Канта. 4. Філософсько-правова система Гегеля. Г.Гегель “Філософія права”. Історична школа права і марксизм. Ф.К.Савіньї. Г.Ф.Пухта. К.Маркс. Ф.Енгельс. Позитивістське і неопозитивістське вчення. Екзистенціальна філософія права (М.Гайдеггер, К.Ясперс, Ж.П.Сартр). Філософсько-правові ідеї доби Київської Русі. Філософсько-правова думка в Києво-Могилянській академії. Філософсько-правові ідеї у творчості діячів української культури. Криза науки філософії права в радянську добу. Марксизм та матеріалістична діалектика в філософії права. Відродження в розвитку філософії права як науки та навчальної дисципліни. Морально-правова та соціологічна теорії права в Україні.</p> <p><i>Література</i> [1. С.40-129; 2. С.22-51; 7. С. 513–551]</p>	6
3	<p>Тема: Онтологія права. Правова реальність та форми її буття.</p> <p>Правова онтологія як вчення про буття права. Хаос, порядок, гармонія — головні буттєві форми. Аномія як соціальна модифікація хаосу. Концепція аномії Р.Мертон та Е.Дюркгейма. Типологія соціально-правових протиріч (антагоністичні, антагональні, агональні). Філософсько-правові концепції соціального антагонізму (Т.Гоббс, Г.Гегель, К.Маркс, П.Сорокін). Природне і позитивне право. Форми буття права: ідея права, закон, правове життя.</p> <p><i>Література</i> [1. С.130-142; 2. С.52-63; 3. С.31-37]</p>	4
4	<p>Тема: Правова антропологія: гуманістична природа права.</p> <p>Правова антропологія як галузь філософії права. Проблема природи людини у філософсько-правових концепціях. Вчення про людину як істоту морально-свободну в концепції І.Канта. Право як соціальний феномен. Морально-правова свідомість. Типи мотиваційних конфліктів у морально-правовій свідомості людини. Генеза прав і свобод людини в історії людства. Концепція прав людини в сучасному суспільстві.</p> <p><i>Література</i> [1. С.143-159; 2. С. 80-94; 3. С.46-125]</p>	4

5	<p>Тема: Аксиологія права. Право як цінність, найвищі цінності права. Аксиологія права як вчення про цінність права. Суспільні цільові цінності й ідеали в праві. Предметні та моральні цінності у праві. Право та мораль у системі соціальної регуляції. Мораль як найважливіший ціннісний критерій права. Ціннісні основи права: рівність, свобода, справедливість. Свобода як цінність. Свобода як всезагальний принцип права. Право як рівна міра свободи..</p> <p><i>Література</i> [1. С.160-173; 2. С.95-107; 3. С.66-82; 11]</p>	4
6	<p>Тема: Філософія злочину і покарання Філософське осмислення категорій “злочин” та “покарання”. Кант про злочин як порушення категоричного імперативу. Гегель про злочин як перший примус (насильницький примус). Покарання як відплата за злочин і правовий наслідок винності. Природне покарання. Судове покарання. Роль принципів рівності і справедливості в покаранні. Покарання як закономірний примус (Гегель).</p> <p><i>Література</i> [1. С.174-187; 4. 15. С. 52–59]</p>	4
7	<p>Тема: Правова свідомість та правова культура. Види правосвідомості . Правосвідомість і право. Правосвідомість, правотворчість і правова реалізація. Правова культура: поняття та структура.</p> <p><i>Література</i> [1. С. С.174-187; 2. С.108-123; 11]</p>	4
Разом за семестр		30

5.2. Зміст практичних/семінарських занять

Номер Заняття	Тема практичних/семінарських занять	Кількість Годин
<i>Перший семестр</i>		
1	<p>Тема: Філософія права: предмет, структура, функції. Філософія права як самостійна наука. Філософія права як складова юриспруденції у концепції Г.Гуго., Гегеля. Проблема сутності права. Типології праворозуміння. Легістський позитивізм і неопозитивізм. Лібертарно-юридичний тип праворозуміння.</p> <p><i>Література</i> [1. С. 7-39; 2. С. 10-21; 3. С. 7-20]</p>	4
2	<p>Тема: Становлення філософії права як науки. Генеза української філософсько-правової думки.</p> <p>Філософсько-правова думка Нового часу. Теорії природного права Гуго Гроція, Т.Гоббса, Дж.Локка. Ш.Монтеске “Про дух законів”. Теорія суспільного договору Ж.-Ж.Руссо. Ліберальна теорія правової держави І.Канта. 4. Філософсько-правова система Гегеля. Г.Гегель “Філософія права”. Історична школа права і марксизм. Ф.К.Савіньї. Г.Ф.Пухта. К.Маркс. Ф.Енгельс. Позитивістське і неопозитивістське вчення. Екзистенціальна філософія права (М.Гайдеггер, К.Ясперс, Ж.П.Сартр). Філософсько-правові ідеї доби Київської Русі. Філософсько-правова думка в Києво-Могилянській академії. Філософсько-правові ідеї у творчості діячів української культури. Криза науки філософії права в радянську добу. Марксизм та матеріалістична діалектика в філософії права. Відродження в розвитку філософії права як науки та навчальної дисципліни. Морально-правова та соціологічна теорії права в Україні.</p> <p><i>Література</i> [1. С.40-129; 2. С.22-51; 7. С. 513–551]</p>	6
3	<p>Тема: Онтологія права. Правова реальність та форми її буття.</p> <p>Правова онтологія як вчення про буття права. Хаос, порядок, гармонія — головні буттєві форми. Аномія як соціальна модифікація хаосу. Концепція аномії Р.Мертон та Е.Дюркгейма. Типологія соціально-правових протиріч (антагоністичні, антагональні, агональні). Філософсько-правові концепції соціального антагонізму (Т.Гоббс, Г.Гегель, К.Маркс, П.Сорокін). Природне і позитивне право. Форми буття права: ідея права, закон, правове життя.</p> <p><i>Література</i> [1. С.130-142; 2. С.52-63; 3. С.31-37]</p>	4
4	<p>Тема: .Правова антропологія: гуманістична природа права.</p> <p>Правова антропологія як галузь філософії права. Проблема природи людини у філософсько-правових концепціях. Вчення про людину як істоту морально-свободну в концепції І.Канта. Право як соціальний феномен. Морально-правова свідомість. Типи мотиваційних конфліктів у морально-правовій свідомості людини. Генеза прав і свобод людини в історії людства. Концепція прав людини в сучасному суспільстві.</p> <p><i>Література</i> [1. С.143-159; 2. С. 80-94; 3. С.46-125]</p>	4
	<p>Тема: Аксіологія права. Право як цінність, найвищі цінності права. Аксіологія права як вчення про цінність права. Суспільні</p>	

5	<p>цільові цінності й ідеали в праві. Предметні та моральні цінності у праві. Право та мораль у системі соціальної регуляції. Мораль як найважливіший ціннісний критерій права. Ціннісні основи права: рівність, свобода, справедливість. Свобода як цінність. Свобода як всезагальний принцип права. Право як рівна міра свободи..</p> <p><i>Література</i> [1. С.160-173; 2. С.95-107; 3. С.66-82; 11]</p>	4
6	<p>Тема: Філософія злочину і покарання Філософське осмислення категорій “злочин” та “покарання”. Кант про злочин як порушення категоричного імперативу. Гегель про злочин як перший примус (насильницький примус). Покарання як відплата за злочин і правовий наслідок винності. Природне покарання. Судове покарання. Роль принципів рівності і справедливості в покаранні. Покарання як закономірний примус (Гегель).</p> <p><i>Література</i> [1. С.174-187; 4. 15. С. 52–59]</p>	4
7	<p>Тема: Правова свідомість та правова культура. Види правосвідомості . Правосвідомість і право. Правосвідомість, правотворчість і правова реалізація. Правова культура: поняття та структура.</p> <p><i>Література</i> [1. С. С.174-187; 2. С.108-123; 11]</p>	4
Разом за семестр		30

5.3 Зміст самостійної (у т. ч. індивідуальної) роботи

Самостійна робота здобувачів вищої освіти денної форми навчання полягає у систематичному опрацюванні програмного матеріалу, підготовці до семінарських занять, тестування з теоретичного матеріалу, виконанні індивідуального завдання тощо.

На самостійне опрацювання здобувачів у першому семестрі виносяться теми № 5 «**Аксіологія права. Право як цінність, найвищі цінності права**», а також та нормативно-правові документи, які регулюють комерційні правовідносини. З навчальної дисципліни студенти вони пишуть реферати в обсязі 15-18 сторінок і захищають його на 14,15-му семінарських заняттях. Тему реферату студент вибирає самостійно із запропонованого тематичного переліку Керівництво самостійною роботою здійснює викладач згідно з розкладом консультацій в позаурочний час.

Зміст самостійної роботи здобувачів вищої освіти

Номер тижня	Вид самостійної роботи	К-ть годин
1	Опрацювання лекційного матеріалу « Філософія права: предмет, структура, функції » та нормативно-правових актів, підготовка до семінарського заняття за темою №1.	12
	Опрацювання лекційного матеріалу « Становлення філософії права як науки. Генеза української філософсько-правової думки » та нормативно-правових актів, підготовка до семінарського заняття за темою №2.	12
	Опрацювання лекційного матеріалу « Онтологія права. Правова реальність та форми її буття » та нормативно-правових актів, підготовка до семінарського заняття за темою №3.	12
	Опрацювання лекційного матеріалу « Правова антропологія: гуманістична природа права » та нормативно-правових актів, підготовка до семінарського заняття за темою №4	12
	Опрацювання лекційного матеріалу « Аксіологія права. Право як цінність, найвищі цінності права » та нормативно-правових актів, підготовка до семінарського заняття за темою №5. Опрацювання нормативно-правових актів, підготовка до контрольної роботи.	12
	Опрацювання лекційного матеріалу « Філософія злочину і покарання » та нормативно-правових актів, підготовка до семінарського заняття за темою №6.	12
	Опрацювання лекційного матеріалу « Правова свідомість та правова культура » та нормативно-правових актів, підготовка до семінарського заняття за темою № 7.	17
	<i>Разом за семестр</i>	90

5.4 Орієнтовна тематика індивідуального завдання для самостійної роботи здобувачів магістерського рівня вищої освіти (перший семестр)

Важливим принципом самостійної роботи є індивідуальна робота кожного здобувачів. Її призначенням є: поглиблення теоретичних знань, отриманих на лекціях; заохочення їх до аналізу нормативно-правових джерел, активної творчої роботи із опрацюванням рекомендованої літератури; забезпечення майбутніх фахівців усіх напрямів підготовки знаннями основних правових положень, що стосуються їх професійної діяльності; формування у студентів вміння орієнтуватися в нормативних джерелах; вироблення у майбутніх спеціалістів практичних навичок реалізації норм чинного законодавства.

Індивідуальна робота передбачає підготовку реферату з обраної здобувачами тематики, а також підготовку до занять протягом семестру.

Виконання індивідуального завдання включає в себе п'ять основних етапів:

- 1) вибір теми дослідження;
- 2) підбір матеріалів;
- 3) опрацювання літератури;

- 4) написання тексту;
- 5) оформлення роботи.

Індивідуальна робота є складовою вивчення змісту навчальної дисципліни та будується на репродуктивному, репродуктивно-творчому та творчо-пошуковому рівнях. Вона сприяє розвитку творчої активності студентів, прищеплює навички, необхідні для самоосвіти, пошуку шляхів вдосконалення професійної діяльності після закінчення навчання.

Теми індивідуальної роботи мають науково-дослідний характер, підвищену складність, виступають певним тематичним доповненням семінарського заняття, методом поглибленої підготовки до нього і можуть готуватись у вигляді реферативних повідомлень.

Реферат готується у письмовому викладі, має науковий характер і здійснюється шляхом аналізу різних інформаційних джерел. Теми рефератів наведені у планах семінарських занять. Він повинен мати чітку логічну побудову і повинен містити наступні елементи:

1. Титульний аркуш.
2. План роботи із зазначенням сторінок початку кожного з розділів.
3. Вступ на 1–2 сторінки (аналізується проблема та стан її дослідження науковцями).
4. Основна частина обсягом 8–10 сторінок (викладається основний матеріал).
5. Висновки на 1–2 сторінки.
6. Перелік використаних джерел.
7. Реферат може містити додатки, переліки умовних скорочень тощо.

У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми, дається коротка характеристика сучасного стану і наукової розробки проблеми (питання), що розглядатиметься в рефераті, формулюється мета роботи, а також здійснюється короткий огляд джерел, використаних студентом.

Основна частина передбачає розкриття змісту обраної теми, її основних питань і проблем. Головною вимогою є аналіз проблем, відображених у літературі, висвітлення різних позицій науковців та їх критичний аналіз. При підготовці студенту студент повинен продемонструвати вміння самостійно робити висновки на основі вивчених нормативно-правових актів та літератури й узагальнювати матеріал. Основна частина може складатися з двох–трьох розділів.

У заключній частині у стислому вигляді подаються висновки, які містять короткий підсумок проведеного дослідження, тобто є коротким резюме реферату, а також підтверджується вирішення поставлених завдань і досягнення мети. Тут повинні надаватись рекомендації і пропозиції щодо практичного розв'язання розглянутих проблем. Наприкінці реферату вміщують список використаних джерел, додатки (за необхідності). Складові частини роботи мають логічно поєднуватися і відповідати одна одній.

Література з теми реферату повинна мати пізнавальне значення у контексті вивчення та осмислення дисципліни, тому до списку варто включати монографії, статті з наукових журналів, навчальні посібники, що рекомендовані навчальною та робочою програмами або знайдені автором роботи, документальні та інформаційні джерела тощо. Матеріали у списку слід оформляти згідно з державними стандартами України.

Тематика рефератів для самостійної роботи здобувачів магістерського рівня денної форми навчання (перший семестр)

Вступ до філософії права.

1. Поняття та предмет філософії права.
2. Проблеми методології філософії права.
3. Класичні школи філософії права.
4. Школа позитивного та природнього права та їх вплив на сучасне правозастосування. Філософсько-правові концепції сучасності (XX-XXI століття).
5. Вітчизняна філософсько-правова думка: традиції, світогляднометодологічні витоки, сучасні ідеї.
6. Філософсько-правова онтологія.
7. Філософсько-правова гносеологія.
8. Правова аксіологія: ціннісні основи права.
9. Філософсько-правова антропологія: гуманістична природа права.
10. Філософські проблеми права в сучасному суспільстві.

6. ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Процес навчання з дисципліни ґрунтується на використанні традиційних та сучасних інтерактивних методів. Зокрема, лекції проводяться в основному словесними методами, а практичні /семінарські заняття проводяться з використанням інформаційних технологій і мають за мету – набуття студентами практичних навичок з вирішення практичних завдань, передбачених конкретними завданнями до відповідних тем, а також підготовки договірних та інших документів.

7. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль здійснюється під час лекційних та практичних/семінарських занять, а також у дні проведення контрольних заходів, встановлених робочою програмою і графіком навчального процесу. При цьому використовуються такі методи поточного контролю:

- усне опитування;
- тестовий контроль теоретичного матеріалу з теми;
- презентація і захист індивідуальних завдань;
- виконання домашніх завдань тощо.

При виведенні підсумкової семестрової оцінки враховуються результати як поточного контролю, так і підсумкового контрольного заходу з усього матеріалу дисципліни. Здобувач, який набрав позитивний середньозважений бал за поточну роботу і не здав підсумковий контрольний захід (іспит), вважається невістигаючим.

8 ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ МАГІСТРСЬКОГО РІВНЯ У СЕМЕСТРІ

Кожний вид роботи з дисципліни оцінюється за **чотирибальною** шкалою. Семестрова підсумкова оцінка визначається як середньозважена з усіх видів навчальної роботи, виконаних і зданих **позитивно** з урахуванням коефіцієнта вагомості. Вагові коефіцієнти змінюються залежно від структури дисципліни і важливості окремих видів її робіт.

Оцінка, яка виставляється за семінарське заняття, складається з таких елементів: знання студентом відповідного теоретичного матеріалу з теми; вільне володіння студентом спеціальною термінологією і уміння професійно обґрунтувати прийняті конструктивні рішення; своєчасний захист реферату.

Засвоєння студентом теоретичного матеріалу з дисципліни оцінюється тестуванням. Виконання індивідуального завдання завершується його презентацією у терміни, встановлені графіком самостійної роботи.

Оцінювання знань здобувачів здійснюється за такими критеріями:

Оцінка за національною шкалою	Узагальнений критерій
Відмінно	Здобувач глибоко і у повному обсязі опанував зміст навчального матеріалу, легко в ньому орієнтується і вміло використовує понятійний апарат; уміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, впевнено висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Відмінна оцінка передбачає грамотний, логічний виклад відповіді (як в усній, так і у письмовій формі), якісне зовнішнє оформлення роботи. Студент не вагається при видозміні запитання, вміє робити детальні та узагальнюючі висновки. При відповіді допустив дві–три несуттєві похибки .
Добре	Здобувач виявив повне засвоєння навчального матеріалу, володіє понятійним апаратом, орієнтується у вивченому матеріалі; свідомо використовує теоретичні знання для вирішення практичних задач; виклад відповіді грамотний, але у змісті і формі відповіді можуть мати місце окремі неточності, нечіткі формулювання закономірностей тощо. Відповідь студента має будуватися на основі самостійного мислення. Студент у відповіді допустив дві–три несуттєві помилки .

Задовільно	Здобувач виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією, справляється з виконанням практичних завдань, передбачених програмою. Як правило, відповідь студента будується на рівні репродуктивного мислення, студент має слабкі знання структури курсу, допускає неточності і суттєві помилки у відповіді, вагається при відповіді на видозмінене запитання. Разом з тим набув навичок, необхідних для виконання нескладних практичних завдань, які відповідають мінімальним критеріям оцінювання і володіє знаннями, що дозволяють йому під керівництвом викладача усунути неточності у відповіді.
Незадовільно	Здобувач виявив розрізнені, безсистемні знання, не вміє виділяти головне і другорядне, допускається помилок у визначенні понять, перекручує їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань. Як правило, оцінка «незадовільно» виставляється студенту, який не може продовжити навчання без додаткової роботи з вивчення дисципліни.

Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання здобувачів у першому семестрі за ваговими коефіцієнтами

Аудиторна робота			Самостійна, індивідуальна робота	Підсумковий контроль
I семестр				
Практичні/семінарські заняття	Контрольна робота КР	Тестовий контроль Т К	Реферат	Іспит 0,4
УО			1	
ВК:	0,3	0,1	0,1	

Примітка: Т – тема дисципліни; УО- усне опитування, КР- контрольна робота; ВК – ваговий коефіцієнт.

Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Інституційна інтервальна шкала балів	Інституційна оцінка, критерії оцінювання	
A	4,75–5,00	5	Відмінно – глибоке і повне опанування навчального матеріалу і виявлення відповідних умінь та навичок
B	4,25–4,74	4	Добре – повне знання навчального матеріалу з кількома незначними помилками
C	3,75–4,24	4	Добре – в загальному правильна відповідь з двома-трьома суттєвими помилками
D	3,25–3,74	3	Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, але достатнє для практичної діяльності за професією
E	3,00–3,24	3	Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, що задовольняє мінімальні критерії оцінювання
FX	2,00–2,99	2	Незадовільно – безсистемність одержаних знань і неможливість продовжити навчання без додаткових знань з дисципліни
F	0,00–1,99	2	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота і повторне вивчення дисципліни

Оцінка, яка виставляється за заняття, складається з таких елементів: усне опитування здобувачів; знання теоретичного матеріалу з теми; якість оформлення договорів, меморандумів протоколів; вміння студента обґрунтувати прийняті конструктивні рішення; своєчасне вирішення практичного завдання.

Пропущене семінарське заняття здобувач повинен відпрацювати на кафедрі у встановлений викладачем термін з реєстрацією у відповідному журналі кафедри, але не пізніше, ніж за два тижні до кінця теоретичних занять у семестрі.

9. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

1. Генеза предмету філософії права в культурі та цивілізації.
2. Філософія права і політика.
3. Значення філософії права в підготовці майбутніх юристів.
4. Методологічна функція філософії права в системі правової науки.
5. Співвідношення основних методологічних підходів до визначення поняття права.
6. Легізм та юридичне праворозуміння: порівняльна характеристика.
7. Необхідність зміни типу праворозуміння в сучасних українських умовах.
8. Легістський стиль мислення: загальна характеристика.
9. Проблема утвердження правового закону та правової держави як основна ідея лібертарної концепції.
10. Юснатуралізм як традиція в філософсько-правовій думці Західної Європи.
11. Гуго Гроцій: розробка ідей природного права та суспільного договору.
12. Філософські основи права та держави Т.Гоббса. Три закони природного права.
13. Філософсько-правове вчення Дж.Локка.
14. Теорія Монтеस्क'є – систематизація політико-правових знань.
15. Політико-правове вчення Руссо: теорія суспільного договору.
16. Історична школа права.
17. Кант: людина як суб'єкт моральної та правової свідомості.
18. Категоріальна структура дослідження права в "Філософії права" Г.Гегеля: абстрактне право, вільна воля, договір, власність.
19. Гегель: свобода як субстанція права. Право як дійсність свободи.
20. Гегель про правову державу.
21. Вчення Г.Кельзена про "чисту" теорію права як вершина легізму.
22. Відродження природно-правових ідей в ХХ ст.
23. Принцип плюралізму в сучасних філософських концепціях права.
24. Світоглядні основи світських і теологічних концепцій права.
25. Р. Паунд як представник американської соціологічної юриспруденції.
26. Є.Ерліх про "живе право".
27. Концепція аномії Р. Мертона.
28. Соціально-правове протиріччя як основний предмет філософсько-правового дослідження.
29. Г.Гегель про антагонізм раба і пана.
30. Ідея агонально-ігрового начала в правосудді в концепції Й.Гейзінга.
31. Державне (позитивне) та надпозитивне право.
32. Звичаєве право, його роль і значимість в умовах побудови громадянського суспільства.
33. Нормативна структура релігійної та правової свідомості.
34. Становлення особистості як суб'єкта права в епоху античності.
35. Сучасні філософські концепції про походження та сутність людини.
36. Персоналістична революція в сучасному світі: загальна характеристика.
37. Образ людини в сучасному праві.

38. Право на життя: філософсько-правовий аналіз.
39. Право як культурна цінність.
40. Сутність аксіологічного підходу до права.
41. Моральні засади права.
42. Робота Л. Фуллера “Мораль права: загальна характеристика”.
43. Концепція Ролза про справедливість як вищу цінність права.
44. Моральна якість закону як актуальна проблема української сучасності.
45. Особливості міждисциплінарної кореляції визначень категорій “злочин” та “покарання”.
46. Історичний розвиток змісту категорій “злочин” та “покарання”.
47. Проблема визначення абсолютних якісних ознак злочину.
48. Проблема смертної кари як найвищої міри покарання через призму філософського осмислення недоторканості людського життя.
49. Філософське осмислення відплати.

10. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Модульне середовище для навчання. Доступ до ресурсу: <https://msn.khmnu.edu.ua/>
2. Репозитарій ХНУ. Доступ до ресурсу: <https://elar.khmnu.edu.ua/handle/123456789/6>

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2017. 208 с.
2. Філософія права: Комплексні навчально-методичні матеріали / уклад. Н. І. Гончарова. Одеса : ОДУВС, 2018. 152 с. URL.: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Filosofiya-prava.pdf
3. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. –Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с. URL.: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30803/1/%....pdf>
4. Торяник В.М., Макушев П.В. Філософія права (в схемах та визначеннях) : навчально-методичний посібник. Дніпро, 2019. 152 с.
5. Рабінович П.М. Громадянське суспільство і правова держава (загально–теоретичні міркування). *Українське право*. 1996. № 3. С. 30-34.
6. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості : дослідження категорії громадянське суспільство. Київ. 2000. 318 с.
7. Колодій А. Проблеми і перспективи розвитку громадянського суспільства в сучасній Україні. Розвиток демократії в Україні. Матеріали міжнародної наукової конференції (Київ, 29 вересня–1 жовтня, 2000 р.) К. Центр освітніх ініціатив, 2001. С. 513–551.
8. Карась А.Ф. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і некласичних інтерпретаціях : Монографія. Київ ; Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. 520 с.
9. Драч М.І. Становлення громадянського суспільства на пострадянському соціокультурному просторі (український вимір) : дис. ...канд.філос.наук : 09.00.03 / Драч Мар'яна Іванівна. К. 2006. 183 с.

10. Костомаров М. І. «Закон Божий». Книга буття українського народу. К. : Либідь, 1991. 39 с.
11. Пунда О.О. Право на свободу: монографія. Хмельницький: ТОВ «Еврика», 2006. 248 с.
12. Пунда О. О. Адміністративно-правова охорона особистих немайнових прав : монографія. Ірпінь-Хмельницький, ФОП «Стрихар А.М.», 2017. 542 с.

Додаткова література:

11. Бачинін В.А., Журавський В.С., Панов М.І. Філософія права: Підручник для юрид.спецтей вищих навч.закладів. - К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2003. 472 с.
12. Марченко О. В. Філософія права: навч. пос. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр.справ, 2015. 304 с.
13. Трофанчук Г. І. Історія держави та права України: навч. пос. К.: Юрінком Інтер, 2017. 568 с.
14. Філософія прав людини / За редакції Ш. Госепата та Г. Ломанна; Пер. з нім. О. Юдіна та Л. Доронічевої. К.: Ніка-Центр, 2008. 320 с.
15. Мельничук , Н. (2022). Аналіз понять «злочин» та «покарання» у трактуванні філософів Античності. *Академічні візії*, (6-7), С. 52–59. вилучено із <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/51>